

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. Vtrum in appetitu sensitivo sint virtutes propriè dictæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

quod consistit in conformitate ad appetitum re-
ctum: fides verò & ars, licet sint in intellectu
ut mobili à voluntate, non afficiunt tamen ip-
sum, ut mobilem per affectum boni honesti &
moralis, sed fides perficit ipsum formaliter ut
mobilem affectu veri revelati à prima veritate,
& ars ut mobilem affectu rectitudinis artificio-
se. Ex quo fit, quod aliquis possit exercere opus
artis, & elicere actum fidei, ex vana gloria:
quia vana gloria, utpote malum morale, non
repugnat fini & bonitati artis, neque veritati
speculativæ, quam inspicit fides.

8. Nec dicas hanc doctrinam esse contrariam D.
Thomæ, qui hic art. 3. formaliter asserit fidem
esse virtutem simpliciter. Respondetur enim D. B.
Thomam loqui de fide, non secundum se & pra-
cisè sumpta, quomodo in presenti eam sumimus,
sed ut formata per charitatem, quæ ratione in-
duit simpliciter esse virtutis.

Addo fortè D. Thomam numerare fidem in-
ter virtutes simpliciter, quia licet ex se non fa-
ciat actum omni ex parte bonum, sed solum in
certo genere; in hoc tamen convenit cum virtu-
tute simpliciter dicta, quod quia inclinat volun-
tatem in sui usum in propria materia, non potest
actum oppositum compati, sicut cum compati-
untur virtutes secundum quid: si enim aliquis
etiam ex industria discredat aliquem fidei arti-
culum, aut de ipso dubitet, fidem amittit; cum
tamen faciens demonstrationem ex industria male
concludentem, in nullo ledat habitum Logi-
cæ. Imò fides in hoc excedit virtutes morales ac-
quisitas, quod illa nec etiam in statu imperfecto
compatitur actum oppositum, quem tamen vir-
tutes morales utcumque compatiuntur; siquid-
em iustitia acquisita non destruitur omnino
primo actu contrario, quamvis à statu perfecto
dimoveatur; fides verò etiam simplici dubio
evanescit.

9. Inferes secundò, virtutem non dici univoce,
sed analogicè de virtute purè intellectuali (cu-
jusmodi sunt scientia, sapientia, intelligentia, D
& ars) & de virtute morali, quæ habet tendere
in bonum morale: ita colligitur ex S. Thomæ in-
frà qu. 61. art. 1. ad 1. ubi dicit, quod sicut ratio
entis, etiam secundum rationem communem en-
tis, participatur inæqualiter à substantiâ & ac-
cidente, & consequenter analogicè; ita & ratio
communis virtutis à virtute morali & purè in-
tellectuali. Et ratio est, quia virtus est nomen
impositum ad significandum simpliciter princi-
pium rectitudinis morales, ex quo postea tran-
slatum est ad significandam per quandam meta-
phoram quamlibet rectitudinem, etiam in esse
physico, qualis est rectitudo intellectus cognof-
centis res ut sunt in se: unde consequenter dicen-
dum est, hanc analogiam esse proportionalitatis E
metaphoricæ.

Nec obstat, quod virtutes intellectuales (ut
infra dicemus) sint simpliciter perfectiores mo-
ralibus, utpote pertinentes ad nobiliorem po-
tentiam: quia bene stat, illud quod est simpli-
citer minus perfectum alio, significari aliquo
nomine, quod sibi soli simpliciter conveniat,
alteri verò perfectiori, secundum quid tantum;
ex eo quod tale nomen est primariò impositum
ad significandum imperfectius, ut contingit in
proposito.

10. Dico tertio, in sensibus internis nullas sub-
jectari virtutes. Ita S. Thomas hic articulo 3.
Probatur ratione ipsius: Virtus debet poni in

A illa potentia, quæ est consummativa boni ope-
ris: At cognitio veri, quæ est opus bonum
potentiæ cognoscitivæ, non consummat in po-
tentiis sensitivis apprehensivis, sed duntaxat in
intellectu: Ergo licet ponantur virtutes in intel-
lectu, non tamen in sensibus internis. Major pa-
ter: virtus enim habet opus perfectum, cum sit
dispositio perfecti ad optimum. Minor etiam
non est minus evidens: nam potentiæ sensitivæ
apprehensivæ, sunt quasi præparatoriæ & dispo-
sitivæ ad cognitionem intellectus, cuius pro-
prium est attingere verum: Ergo cognitio veri
non consummat in sensibus internis, sed so-
lum in potentia intellectiva.

ARTICVLVS II.

*Utrum in appetitu sensitivo sint virtutes
proprie dictæ?*

CERTVM est apud omnes, quod si appetitus
sensitivus sumatur secundum rationem
communem homini & bruto, non potest esse
subjectum virtutis, nec ullius habitus: sed si
consideretur prout in homine obedire potest vo-
luntati, non despoticè sicut membra externa,
sed duntaxat politicè, concedunt quidem om-
nes habitum aliquem subjectari in appetitu sen-
sitivo hominis, quo inclinatur & determinetur
ad obediendum voluntati; sed negant aliqui ta-
lem habitum veram rationem virtutis morales
habere, subindeque existimant virtutes proprie
dictas in appetitu sensitivo non reperiri. Ita
docent D. Bonaventura in 3. dist. 33. art. 1. qu. 3.
Secus ibidem qu. unica; & Vazquez hic disp.
87. cap. 2. Opposita tamen sententia, quæ veras
virtutes in appetitu sensitivo hominis agnoscit,
est expressa D. Thomæ hic art. 4. & Discipulo-
rum ejus, quos sequuntur plures ex Recentiori-
bus. Unde sit

S. I.

Sententia D. Thomæ suadetur.

DICO igitur, appetitum, sensitivum homi-
nis, ut natum obedire politicè rationi, esse
subjectum virtutis proprie dictæ, puræ fortitu-
dinis, & temperantiæ.

Probatur primò ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. 12
ubi ait quod temperantia & fortitudo sunt par-
tium irrationalium: per partem autem irratio-
nalem intelligit appetitum sensitivum; quia
cum intellectus & voluntas sint potentiæ spiri-
tuales animæ; pertinent consequenter ad ejus
rationem: Ergo juxta Aristotelem aliquæ vir-
tutes proprie dictæ resident in appetitu sensitivo.

Nec valet quod dicunt aliqui ex Advetsariis,
nimirum Aristotelem per partem irrationalem
intelligere voluntatem, sicut & per rationalem;
solum intellectum. Non valet; inquam, tum
quia cum voluntas consequatur rationem, & sit
appetitus rationalis, non nisi incongruè pars ir-
rationalis dici potest: tum etiam quia idem Phi-
losofus 1. Ethic. cap. ultimo, partem illam irra-
tionalem, quam dicit esse subjectum virtutis,
vocat vim concupiscendi, quo nomine non po-
test intelligi voluntas, sed solum appetitus con-
cupiscibilis.

Probatur secundò conclusio: Temperantiæ 13

v. g. prout residet in appetitu sensitivo, convenit A cum proprietate definitio virtutis ex Augustino desumpta, & disp. precedenti art. 3. explanata: Ergo illa est virtus propriè dicta, subindeque in appetitu sensitivo hominis virtutes propriè dictæ subjectari possunt. Utraque consequentia patet, Antecedens probatur discurrendo per singulas particulas illius definitionis. In primis enim habitus, quo concupiscibilis inclinatur ad appetendum cibum v. g. juxta regulam rationis, est bona qualitas, cum bene & consonè ad naturam hominis disponat talem potentiam. Deinde est qualitas mentis: quia ut loco citato dicebamus, per mentem non intelligitur substantia animæ, vel solus intellectus, aut voluntas, sed qualibet potentia particeps rationis, qualis est appetitus sensitivus ut est in homine, ut patebit ex infra dicendis. Rursus est id quo rectè vivitur: quia est principium actûs temperari, rectæque rationi conformis. Demum tali habitu non possumus malè uti, quia cum sit impressio quædam seu participatio rationis & prudentiæ, essentialiter respicit actum rectum & virtuosum, neque ad actum aliqua parte vitiosum, qui esset malus ejus usus, potest concurrere. Nihil ergo deest illi ad veram virtutis rationem.

14. Nec minus propriè tali habitui conveniunt C definitiones Aristotelis, quas loco citato adduximus. Est enim *dispositio perfecti ad optimum*, cum reddat perfectum appetitum, & disponat ad optimum ejus actum, qui est appetere secundum regulam rationis. Similiter est *habitus electivus in mediocritate consistens*; cum appetitus ratione temperantiæ attingat medium inter extrema vitiosa, & producat actum in ea mediocritate, quam prudentia dicitur. Imò ex eo quod talis habitus sit in appetitu, provenit ut voluntas eligat tenere medium in passionibus, juxta præscriptam & regulam prudentiæ; quatenus appetitus rectè dispositus, inducit intellectum, ut rectè judicet secundum illam dispositionem, ac D proinde voluntatem ut rectè eligat; quia qualis unusquisque est, talis finis videtur ei, & talia appetit, sicque judicat, sicut est affectus.

Probatur tertio conclusio ratione deducta ex doctrina quam tradidit S. Thomas in questione de virtutibus art. 4. ubi docet, ad hoc ut in aliqua potentia reperiantur virtutes propriè dictæ, tres conditiones requiri. Prima est quod talis potentia apta sit moveri & regulari à potentia superiori: & defectu hujus conditionis, in intellectu agente nulla est virtus. Secunda est, quod non sit omnino determinata ad unum modum operandi, sed habeat aliquam indifferentiam, ratione E cuius possit ferri in contrarium: & defectu istius conditionis (ut supra annotavimus) in membris externis, & in sensibus tam internis, quam externis nulla est virtus. Tertia denique, quod talis potentia sit consummativa actus virtuosus, & non tantum præparativa vel inchoativa: quia virtus habet opus perfectum, cum sit dispositio perfecti ad optimum, perfectio autem consistit in consummatione: unde quia cognitio veri non consummatur in viribus sensitivis apprehensivis, in illis non sunt virtutes, quibus cognoscitur verum, sed solum in intellectu, ut articulo præcedenti ostendimus. Atqui tres illæ conditiones reperiuntur in appetitu sensitivo hominis in ordine ad proprios actus: Ergo ille subjectum virtutis propriè di-

ctæ esse potest. Minor probatur quoad singulas conditiones. Et in primis quod appetitus sensitivus sit potentia apta moveri & regulari per potentiam superiorem, scilicet per rationem, constat experientiâ: nam viri probi moderantur passiones appetitus sensitivi secundum dictamen rationis, & sic in eis appetitus sensitivus obedit rationi moventi & regulanti. Deinde quod appetitus sensitivus, ut est in homine, non sit omnino determinatus ad unum modum operandi, patet ex eo quod sæpe contra rationem operatur, & aliquando sequitur ductum rationis. Demum quod idem appetitus sit consummativus actus virtuosus, & non tantum præparativus vel inchoativus illius, non minus videtur manifestum: cum enim virtutes rationales versentur circa passiones quæ in appetitu sensitivo subjectantur, completè habent suum opus, ubi actus & passiones ipsius appetitus ad medium & regulam rationis fuerint reducta, quidquid sit de actibus externis; unde sufficeret ut aliquis esset fortis, quod haberet passiones irascibilis perfectè rationi subjectas, licet externam pugnam non sustineret: Ergo tres conditiones requisitæ, ut aliqua potentia sit subjectum virtutis, in appetitu sensitivo reperiuntur.

Denique suaderi potest conclusio, ostendendo C fortitudinem & temperantiam in appetitu irascibili & concupiscibili subjectari. Ibi ponenda est aliqua virtus, ubi est difficultas ad attingendum illius objectum: Atqui voluntas nullam habet difficultatem ad attingendum objectum fortitudinis aut temperantiæ, sed tantum appetitus sensitivus: Ergo fortitudo & temperantia non in voluntate, sed in appetitu sensitivo subjectantur. Minor constat: quia essentia & effectus formalis habitus, maxime virtuosus, est tollere difficultatem, seu facilitare potentiam in qua est, ad attingendum promptè & faciliter proprium objectum. Minor autem probatur: Objectum à quo specificantur prædictæ virtutes, est moderantia passionum: Sed potentia quæ patitur difficultatem ad attingendum tale objectum, est solus appetitus sensitivus, non autem voluntas: Ergo &c. Major constat: fortitudo enim habet moderari passiones irascibilis, scilicet timorem & audaciam, maxime contra pericula mortis; temperantia verò amorem, desiderium, atque delectationem, circa delectabilia tactus & gustus. Minor probatur: Voluntas non habet difficultatem circa bonum rationis proprium, ut infra dicemus: Sed moderantia passionum est bonum rationis proprium, & proportionatum respectu voluntatis; moderatio enim passionum est bonum conforme rationi & inclinationi naturali voluntatis, ut magis patebit ex dicendis articulo sequenti: Ergo voluntas nullam patitur difficultatem in admittendo objecto prædictarum virtutum, sed tantum appetitus sensitivus, subindeque in isto sunt ponendæ virtutes moderati- væ passionum, non verò in voluntate.

Si autem queratur, quomodo illæ virtutes habeant moderari passiones? Respondeo illas moderari dupliciter, efficienter scilicet, & formaliter: efficienter quidem, quatenus eliciunt actus oppositos passionibus immoderatis; formaliter verò, quatenus informando appetitum, disponunt & inclinant ipsum ad propria objecta, conformiter tamen ad rationem, ac per hoc illæ passiones non insurgunt ita vehementes. 16.

S. II.

Soluntur objectiones.

16. **O**BJICIES primò cum Scoto: Virtus humana solum potest esse in illa potentia, quæ est propria hominis in quantum homo est: Atqui appetitus sensitivus non est hujusmodi, sed communis hominibus & brutis: Ergo virtus humana seu moralis non potest in illo subiectari.

17. Huic argumento patet responsio ex dictis initio hujus articuli, ubi advertimus non esse sermonem de appetitu sensitivo secundum se, sed prout in homine aliquo rationis participat, quo pacto non convenit brutis.

18. **O**bjicies secundò: Virtus moralis est habitus electivus, ut patet ex ejus definitione, disputatione præcedenti adducta: Sed habitus existens in appetitu sensitivo non est electivus; cum electio non sit actus appetitus sensitivi, sed solius voluntatis, ut docet D. Thomas supra qu. 13. art. 2. Ergo habitus existens in appetitu sensitivo virtus moralis esse nequit; subindeque non in tali appetitu, sed in sola voluntate, virtutes morales subjeantur.

19. **R**espondeo omnem virtutem moralem esse quidem habitum electivum; in eo tamen differre virtutes morales quæ versantur circa passiones, & resident in appetitu sensitivo, ab aliis quæ non habent moderari passiones, & in voluntate subjeantur, quod iste sunt habitus electivi formaliter, directè, & immediatè, quia directè & immediatè efficiunt electionem, quæ in voluntate residet; illæ verò sunt habitus electivi solum participatè, indirectè, mediatè, & completivè: tum quia eliciunt actum appetitus, in quo electio voluntatis & ordo rationis participatur: tum etiam quia moderando passiones appetitus, quæ electionem debitam perturbant, indirectè & mediatè ad illam conducunt: tum denique, quia licet ipsam electionem directè non eliciant, efficiunt tamen actum appetitus sensitivi executivum & completivum illius, subindeque habitus electivi executivè & completivè dici possunt. Quam doctrinam & solutionem fusè expendunt Salmanticenses hic disp. 2. dubio 2. s. 2. camque variis D. Thomæ testimoniis illustrant.

20. **D**ices, Ex hac solutione sequi, quod in voluntate debeat poni virtus aliqua ad producendam illam electionem, ad quam indirectè solum & mediatè virtutes temperantiæ & fortitudinis in appetitu sensitivo existentes concurrunt: Sed hoc dici nequit, alioquin ad moderandas passiones requirerentur duo genera virtutum moralium, quarum alix in voluntate, alix in appetitu sensitivo existerent: Ergo &c. Sequela probatur: Antequam passiones appetitus sensitivi sint moderate per habitus fortitudinis & temperantiæ, voluntas patitur difficultatem in eligendo illarum objecto: Ergo ad vincendam talem difficultatem, & ad resistendum passionibus appetitus irascibilis & concupiscibilis, requiritur aliqua virtus in voluntate.

21. **R**espondeo negando sequelam: Ut enim articulo sequenti ostendemus, voluntas non eget virtute superaddita, ut tendat in bonum proprium, quale est illud ad quod ordinantur temperantia & fortitudo: Ad probationem in contrarium dicendum est, illam solum probare quod voluntas ob conjunctionem quam habet cum appetitu rebeli, indigeat habitu continentie ad resistendum passionibus concupiscibilis, & habi-

Tom. III.

Atu constantiæ seu perseverantiæ ad resistendum passionibus irascibilis: illi tamen habitus non habent rationem virtutis, ut docet S. Thomas infra qu. 58. art. 3. ad 2. quia vera virtus non est in voluntate circa passiones, quando non sunt sedate, cum virtus sit dispositio perfecti ad optimum, id est ad perfectam operationem: patet autem quod continentia & perseverantia non sunt in voluntate absque perturbatione passionum, imò ad hoc ponuntur in illa, ut resistat passionibus contra rationem insurgentibus: Ergo sicut prædicti habitus non habent consummare bonum ad quod ordinantur, nimirum moderantiam passionum, ita nec habent rationem virtutis.

Objicies tertio: Virtus moralis debet habere pro subiecto potentiam liberam: Sed appetitus sensitivus non est potentia libera: Ergo non est subiectum virtutis moralis. Major est certa: virtus enim moralis debet esse principium actus liberi, & moralis, subindeque subjeantur in potentia libera. Minor etiam videtur manifesta: cum libertas non in parte inferiori & sensitiva, sed in superiori & intellectiva resideat, & sit formaliter in voluntate, & in intellectu radicaliter.

Respondet primò Martinez, appetitum sensitivum esse principium actus liberi, non intrinsicè à libertate existente in ipso, sed extrinsecè ab ea quæ est in actu voluntatis. Sed hæc responsio difficultatem non solvit: cum enim omnis actus virtutis sit intrinsicè bonus & moralis, debet etiam esse intrinsicè liber, præsertim cum bonitas moralis supra ipsam libertatem fundetur.

Respondet secundò alij ex nostris Thomistis, quod sicut cogitativa in homine ex conjunctione, quam habet cum intellectu, vim aliquam discurrendi participat, ut colligitur ex S. Thoma 1. p. qu. 78. art. 4. in corp. & ad 5. ita appetitus sensitivus, ut est in homine, ex conjunctione quam habet cum voluntate, & ex eo quod utraque potentia radiceatur in eadem anima, aliquam libertatem intrinsicam participat, ut docet idem S. Doctor in 2. dist. 21. qu. 1. art. 2. ad 5. his verbis: *Appetitus concupiscibilis habet quandam libertatem in homine, secundum quod potest obviare imperio rationis, & sic in concupiscibili potest esse peccatum.*

Verum licet hæc doctrina verissima sit, & menti Angelici Doctoris consona, non sufficit tamen ad evacuandam difficultatem argumenti propositi: nam actus virtutis debet esse simpliciter liber, sicut est simpliciter bonus & honestus: libertas verò, quam appetitus à voluntate participat, ob conjunctionem illam habituales, & radicationem quam habent in eadem anima, tantum est secundum quid & imperfecta, & ideo non sufficit ad peccandum mortaliter, nisi consensus voluntatis accedat, sed solum venialiter, ut in tractatu de peccatis fusè ostendemus. Unde

Ad objectionem dicendum est cum Salmanticensibus, quod licet appetitus sensitivus hominis, ex vi conjunctionis quam habet cum voluntate, non evadat simpliciter liber, sed solum secundum quid, ex actuali tamen influxu & motione voluntatis, per quam ipsum applicat ad operandum, participat intrinsicè libertatem perfectam: unde sicut in ipso ut actualiter moro à voluntate potest reperiri vitium, & peccatum, non solum veniale, sed etiam mortale; ita prout sic potest esse principium actus virtuosus, & subiectum virtutis moralis elicitivæ talis actus.

T t

27. Obijcies quartò: In ea solum potentia refidet virtus moralis, quæ potest attingere bonum honestum: Sed appetitus sensitivus nequit hoc bonum attingere; cum ejus objectum adæquatum sit bonum sensibile corporeum, honesto valde inferius, & ei saepe contrarium: Ergo virtus moralis in appetitu sensitivo subjectari nequit.
28. Respondeo concessa Majori, negando Minorem: quamvis enim appetitus rationalis per se primò attingat bonum honestum in communi, & immediatè regulatum per rationem; appetitus tamen sensitivus, ut actualiter motus à ratione & voluntate, per quandam participationem rationis attingit bonum honestum in particulari, & regulatum per cogitativam; illud enim non est omnino extra lineam sensibilis & corporei, quia licet sit bonum secundum rationem, non tamen nisi ut participatè ordo rationis in actu sensitivo habetur; quo pacto induit rationem boni corporei & sensibilis, cum non sit aliud quàm corporea & sensibilis conformitas hujus actus cum actu rationis.
29. Obijcies quintò, & simul instabis contra præcedentem solutionem: Regula virtutis moralis est prudentia: Sed appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam: Ergo non est subjectum virtutis moralis. Minor probatur: Appetitus sensitivus regulatur per apprehensionem sensus: Sed in sensu non est prudentia: Ergo appetitus sensitivus non regulatur per prudentiam. Major patet, Minor probatur. Prudentia debet attendere ad omnes circumstantias, & omnia quæ possunt accidere, præcavere: Sed hoc repugnat sensui: Ergo in eo prudentia esse nequit.
30. Respondeo non omnem actum virtutis regulari immediatè per veram prudentiam, sed mediatè, quatenus intellectus per veram prudentiam proponit objectum honestum sensui, & sensus proponit appetitui bonum auditum ab intellectu: unde non opus est quod sensus attendat ad omnes circumstantias, sed hanc circumspersionem supponit factam ab intellectu. Si tamen velis dicere, quod sicut in appetitu est quedam libertas participata à voluntate, ita in apprehensione sensitiva, per quam dirigitur, est quedam veluti prudentia imperfecta, ab intellectu participata, quæ plures circumstantias actus ab appetitu elicit potest attingere; nihil dices à veritate, & à principiis supra statuti alienum.

ARTICVLVS III.

Virum in voluntate ponenda sit virtus non solum in ordine ad bonum supernaturale, & bonum naturale alienum, sed etiam in ordine ad bonum connaturale proprii suppositi?

CERTVM est apud omnes, virtutem non poni in voluntate, nisi ad attingendum bonum honestum & morale, seu commensuratum ad rectam rationem & dictamen prudentiæ: sed cum tale bonum sit duplex, aliud supernaturale & divinum, quod non potest cognosci nisi per lumen supernaturale, & aliud naturale, quod sumitur per conformitatem ad dictamen naturale intellectus & prudentiæ; & rursum naturale aliud sit proprium illius suppositi in quo est vo-

luntas, cujusmodi est moderatio propriarum passionum; & aliud alienum, quale est reddere alteri quod suum est; quarunt Theologi, an, & in ordine ad quod bonum honestum ex assignatis, ponenda sit in voluntate virtus?

§. I.

Triplici conclusione difficultas resolvitur.

DICO primò, Voluntatem indigere habitu virtutis ad attingendum bonum supernaturale.

Probatur breviter: Voluntas indiget virtute ad attingendum objectum quod excedit proportionem volentis: Sed bonum supernaturale excedit proportionem volentis, quantum ad speciem, cum illud sit supra totam speciem naturæ humanæ: Ergo voluntas indiget virtute superaddita ad attingendum bonum divinum & supernaturale, nimirum spe & charitate.

Dico secundò, requiri etiam in voluntate habitum virtutis ad attingendum promptè & faciliter bonum alienum, etiam naturale.

Probatur: Licet bonum alienum naturale non excedat proportionem volentis, quantum ad speciem, sicut bonum supernaturale, tam tamen excedit, quantum ad individuum, quia uniuscujusque voluntas, hoc ipso quod est radicata in hoc numero supposito, determinatur per suam differentiam individualem ad bonum proprii suppositi, juxta illud Philosophi: *Amabile bonum, unicuique verò proprium*: Ergo voluntas indiget habitu virtutis ad attingendum bonum alienum, etiam naturale, ut creditoris, patris, benefactoris &c. Et ideo Theologi collocant in ea justitiam, & ejus partes, non tantum subjectivas, nimirum commutativam, distributivam, legalem, & epixiam, sed etiam potentiales, ut pietatem, gratitudinem, observantiam, religionem &c. Per quod excluditur error Flaminij, qui lib. 2. de felicitate, non sine temeritatis nota, ausus est dicere, *Errorum maximum esse, quod Philosophi & Theologi arbitrantur, virtutes aliquas morales esse in voluntate.*

Dico tertio, voluntatem respectu proprii boni, saltem ordinis naturalis, non indigere virtute, ac proinde omnes virtutes, respicientes hujusmodi bonitatem, residere duntaxat in appetitu sentiente. Ita communiter docent Thomistæ contra Scotistas, & Patres Societatis; videturque hæc sententia esse expressè Aristotelis, & D. Thoma: Philosophus enim 3. Ethic. cap. 10. temperantiam & fortitudinem ponit in appetitu sensitivo, solumque justitiam collocat in voluntate. Idem clarè docet S. Doctor qu. 1. de virtutibus art. 5. ubi sic concludit: *Sic ergo duæ virtutes sunt in voluntate sicut in subiecto, scilicet charitas & justitia &c. Illas autem virtutes, quæ circa passiones consistunt, sicut fortitudo circa timores & audacias, & temperantia circa concupiscentias, oportet eadem ratione esse in appetitu sensitivo. Nec oportet quod ratione istarum passionum sit aliqua virtus in voluntate; quia bonum in ipsis passionibus est quod est secundum rationem, & ad hoc naturaliter se habet voluntas ex ratione ipsius potentie, cum sit proprium objectum voluntatis.* Quibus ultimis verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat. Nulla enim potentia eget habitu virtutis ad attingendum objectum in